

Ειρήνη Παναγοπούλου

«Η ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΙΝΑΙ ΣΑΝ ΜΙΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Η γνωστή συλλέκτρια μοιράζεται τη φιλοσοφία της για τη συλλογή της και τον τρόπο που οραματίζεται να τη μοιραστεί με το κοινό στην Εξήλιδα.

ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΡΙΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΛΟΥ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Η τέχνη είναι ένας ζωντανός οργανισμός, μια διαρκής εξερεύνηση που εξελίσσεται μαζί με τη συλλέκτρια ή τον συλλέκτη της. Για την Ειρήνη Παναγοπούλου, η δημιουργία μιας συλλογής δεν ήταν ποτέ στατική διαδικασία, αλλά μια συνεχής αναζήτηση, ένας διάλογος ανάμεσα στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της τέχνης. Ξεκινώντας από τα πρώτα έργα που της παραχώρησε ο αείμνηστος πατέρας της, εφοπλιστής Περικλής Παναγόπουλος, η συλλογή της διαμορφώθηκε σταδιακά, περνώντας από τους Έλληνες δημιουργούς στη διεθνή σκηνή, αντανακλώντας την προσωπική της εξέλιξη και την ανάγκη της να ανακαλύπτει νέες καλλιτεχνικές φωνές. Σήμερα, έχοντας φτάσει σε ένα σημείο ωριμότητας, η Ειρήνη Παναγοπούλου ανοίγει τη συλλογή της στον κόσμο, μετατρέποντας έναν όροφο στα γραφεία της εφοπλιστικής εταιρείας Magna Marine στη Βούλα σε έναν επισκέψιμο πυρήνα τέχνης, όπου το κοινό θα μπορεί να περιηγηθεί και να θαυμάσει τα έργα. Παράλληλα, συμμετέχει σε καινοτόμα projects, όπως η πρόσφατη πρόσκαιρη μετατροπή ενός πάρκινγκ στην

καρδιά της Αθήνας σε χώρο τέχνης, στο πλαίσιο της έκθεσης «Ephemeral Party» που συνεπιμελήθηκε ο γιος της, Φίλιππος Τσαγκρίδης-Παναγόπουλος, αποδεικνύοντας πως η τέχνη μπορεί να αναδυθεί παντού, ακόμα και στα πιο αναπάντεχα σημεία της πόλης.

Την τελευταία φορά που μιλήσαμε είχατε πει ότι θέλετε να μοιραστείτε τη συλλογή αλλά έπρεπε να ωριμάσει. Συνέβη αυτό στο διάστημα που μεσολάβησε; «Έχουμε προχωρήσει πολύ. Έχουμε ανοίξει έναν χώρο για τη συλλογή στον οποίο θα γίνονται και εκθέσεις. Τον έχουν ήδη επισκεφθεί κάποιες ομάδες ανθρώπων από το εξωτερικό και την Ελλάδα και σιγά-σιγά θα τον παραδώσουμε στον κόσμο. Έχει αρχίσει να στελεχώνεται το εγχείρημά μας, υπάρχει ήδη ένα άτομο, η Κατερίνα Χατζή, που είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση της συλλογής από την αρχή και η οποία επιμελήθηκε πρόσφατα, μαζί με τον Φίλιππο, την έκθεση στο γκαράζ. Η στελέχωση αυτή είναι μια διαδικασία εν εξελίξει, καθώς έχουμε και ένα μεγάλο αρχείο, όπως και βιβλιοθήκη, τα οποία θα είναι και αυτά επισκέψιμα κάποια στιγμή. Επίσης, φτιάχνουμε έναν ιστότοπο ώστε να υπάρχει πρόσβαση και μέσω Διαδικτύου σε κάποια αρχεία και στη συλλογή».

Το αρχείο από τι αποτελείται; «Έχει να κάνει με εφήμερα που αφορούν κυρίως τους καλλιτέχνες της συλλογής. Άρθρα, προσκλήσεις εκθέσεων, βιβλιογραφία, επιστολές – όσο πιο παλιά πάμε υπάρχει περισσότερο γραπτό υλικό. Υπάρχει επίσης ένα εκτενές φωτογραφικό υλικό που αναφέρεται στους καλλιτέχνες, στη ζωή τους και στη δημιουργική τους διαδικασία. Με ενδιαφέρει πάρα πολύ σιδήποτε υπάρχει γύρω από τα συγκεκριμένα έργα που διαθέτουμε, ώστε να τεκμηριώνεται η σκέψη πίσω από τη δημιουργία τους».

Ποιοι είναι οι στόχοι για το άνοιγμα της συλλογής στο κοινό; «Κατ' αρχάς θέλουμε να αναθέτουμε σε επιμελητές να καταθέτουν ορισμένες επιμελητικές προτάσεις που θα υλοποιούνται με έργα της συλλογής. Δεν θα ήθελα να πω ποιοι ή ποιες είναι αυτοί επί του παρόντος, γιατί βρίσκμαστε στη διαδικασία επιλογής, αλλά σίγουρα θα υπάρχουν ευκαιρίες για πολλούς επαγγελματίες του χώρου. Ο στόχος μας είναι να οργανώνουμε δύο εκθέσεις τον χρόνο. Ο χώρος μας θα ανοίξει στο κοινό είτε για κάποιες ώρες είτε κατόπιν ραντεβού – θα το δούμε στην πορεία. Ήδη όποιος θέλει μπορεί να κλείσει μια συνάντηση με την κυρία Χατζή και να μας επισκεφθεί για να δει την παρούσα έκθεση. Δεν το έχουμε επικοινωνήσει ακόμη ευρώς, τώρα ξεκινάμε και δεν είμαστε σίγουροι ακόμη πώς θα διαχειριστούμε την προσέλευση του κόσμου».

Έχετε κάποιο μοντέλο λειτουργίας στο μυαλό σας από αντίστοιχο ίδρυμα ή ιδιωτική συλλογή στην Ελλάδα ή το εξωτερικό; Μου έρχεται στο μυαλό η Συλλογή Οικονόμου, βάσει αυτών που μου λέτε. «Πρώτα απ' όλα, θέλω να πω ότι τρέφω μεγάλο σεβασμό για συλλέκτες όπως ο Γιώργος Οικονόμου, ο Δάκης Ιωάννου ή ο Δημήτρης Δασκαλόπουλος – δεν ξέρω αν έχνω κάποιον. Παρακολουθώ πάντα με ενδιαφέρον και εκτίμηση τις δραστηριότητές τους. Ωστόσο, δεν έχω κάποιο πρότυπο κατά νου. Προχωράμε με τον δικό μας τρόπο, με τις δικές μας δυνατότητες και τη δική μας προσωπικότητα. Θα εισάγουμε κι εμείς δραστηριότητες που πιστεύω ότι θα καλύψουν άλλα κενά. Δεν προσπαθούμε να πρωτοτυπήσουμε, αλλά νομίζω ότι έχουμε να κάνουμε ωραία πράγματα. Δουλεύουμε με επιμελητές, έχουμε τα αρχεία μας που είναι μοναδικά. Είναι η αρχή της εξωστρέφειας της συλλογής μας».

Ποια «κενά» πιστεύετε ότι υπάρχουν στην εγχώρια εικαστική σκηνή και την προβολή της; «Νομίζω, για παράδειγμα, ότι ο ακαδημαϊκός χαρακτήρας της συλλογής προσφέρεται ώστε να μπορεί να μελετήσει κάποιος τα αρχεία πέρα από τα ίδια τα έργα. Ήδη έχουμε κάνει κινήσεις υποστήριξης οργανισμών στην Ελλάδα. Αυτή τη φορά, όμως, κάνουμε κάτι και μόνοι μας, κάτι στο οποίο βάζουμε και το όνομά μας. Είναι μια μεγάλη ευθύνη. Σίγουρα έχουμε μακροπρόθεσμα σχέδια, αλλά προχωράμε βήμα-βήμα για να μοιραστούμε τη συλλογή με τον κόσμο και ανακαλύπτουμε τον τρόπο στην πορεία».

Ποιοι εμπιερύνονται σε αυτό το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο με το οποίο μιλάτε; «Δεν μου αρέσει να απευθύνομαι στο πρόσωπό μου. Δεν το έχω κάνει ποτέ. Η συλλογή μου έχει το όνομά μου, Irene Panagopoulos Collection, αλλά είμαστε ομάδα. Δεν μπορώ να τα κάνω όλα αυτά μόνη μου. Είμαστε ομάδα και είμαι πολύ περήφανη γι' αυτήν, όπως και για τα παιδιά μου, διότι έχουν άποψη και συναινούν σε όσα κάνουμε. Μελλοντικά, θα πρέπει οπωσδήποτε να συμμετέχουν ενεργά στο όλο εγχείρημα. Τόσα χρόνια τους έχω επιβάλει τη δική μου οπτική και τη δική μου συλλογή, αλλά πάντα με γνώμονα να καλλιεργήσουν και αυτοί το δικό τους βλέμμα».

Και όπως είδαμε και με την πρόσφατη έκθεση «Ephemeral Party», ο πρωτότοκος γιος, ο Φίλιππος Τσαγκρίδης-Παναγόπουλος, συνεπιμελήθηκε μαζί με την Κατερίνα Χατζή μια έκθεση με έργα της συλλογής σε πάρκινγκ της Βασιλίσσης Σοφίας.

«Συλλέγω» πάνω από 20 χρόνια, και σε αυτό το διάστημα έχω δώσει στα παιδιά μου την ελευθερία να κάνουν κάποιες επιλογές. Είναι μια διαδικασία από την οποία όλοι μαθαίνουμε, γιατί πιστεύω ότι τα παιδιά μου έχουν μια διαφορετική επαφή με την επικαιρότητα και τη δική τους γενιά. Επομένως, είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι έχουν ήδη καλλιεργήσει τις δικές τους σχέσεις με νεότερους καλλιτέχνες. Ετσι, τα έργα που παρουσίασε ο Φίλιππος προέρχονται κυρίως από τη δική του επιλογή, τα οποία πλαισίωσαμε με έργα παλαιότερων καλλιτεχνών που είναι στη συλλογή μου εδώ και χρόνια, με σκοπό να δημιουργηθεί ένας διάλογος και να παρουσιαστεί μια σχέση με το παρελθόν, φυσικά προχωρώντας προς το μέλλον».

Τι εννοείτε όταν λέτε ότι τα παιδιά σας κάνουν κάποιες επιλογές; «Έχουν δικό τους μάτι και κοιτούν την τέχνη με άλλον τρόπο, που αφορά τη γενιά τους. Οι δικοί μου καλλιτέχνες είναι μεν σύγχρονοι, αλλά μεγαλώνουν μαζί μου. Παρατηρώ λοιπόν μέσα από τα παιδιά μου νεότερους καλλιτέχνες που έχουν να αφηγηθούν κάτι πολύ σημαντικό και να προσθέσουν στην επικαιρότητα πολύ σημαντικές παρατηρήσεις. Μαζί με τα παιδιά μου παρακολουθούμε τη δουλειά τους και μου υποδεικνύουν κάποια πράγματα, όπως και εγώ τους έχω υποδείξει τη δική μου συλλογή τόσο χρόνια και έχουν μάθει από αυτή».

Ενδιαφέρονται όλα τα παιδιά σας για την τέχνη πέρα από τον Φίλιππο που είναι λίγο πιο εξωστρεφής; «Ο Φίλιππος, που εργάζεται μαζί μου στην εταιρεία, είναι και ο μεγαλύτερος, οπότε αναγκαστικά, λόγω ηλικίας, είναι ένα βήμα πιο μπροστά. Η Ελλη είναι λί-

γο μικρότερη, αλλά έχει κάνει σπουδές που αφορούν τη διαχείριση της τέχνης και έχει δουλέψει με οίκους δημοπρασιών και ιδιωτικές συλλογές. Ο Περικλής είναι ο νεότερος, επίσης εργάζεται στην εταιρεία μαζί μου, έχει και αυτός τη δική του οπτική, τις δικές του προσεγγίσεις προς την τέχνη. Το κοινό μας είναι ότι όλοι μας αγαπάμε την τέχνη και μοιραζόμαστε αυτά που βλέπουμε, τις εκθέσεις στις οποίες πηγαίνουμε και τους καλλιτέχνες με τους οποίους μιλάμε».

Έχετε διαφωνίες; «Ναι, έχουμε. Πάντα όμως κοιτάζω με πολύ ενδιαφέρον αυτό που βλέπουν, είναι η σειρά μου να δω τα πράγματα από τη δική τους οπτική, και αυτό με χαροποιεί ιδιαίτερα. Δεν συμφωνώ πάντοτε. Νομίζω ότι η γενιά τους επηρεάζεται από τα βιώματα της νεότητάς τους – από τα βιντεοπαιχνίδια, το γκράφιτι, την επιστημονική φαντασία. Είναι, κατά κάποιον τρόπο, το αλφάβητο με το οποίο επικοινωνούν, η κοινή γλώσσα τους με τους συνομήλικούς τους. Όλα αυτά αντανακλώνται στις επιλογές τους. Οι καλλιτέχνες με τους οποίους σχετίζονται είναι νεότεροι και μιλούν την ίδια γλώσσα. Δεν μπορώ πάντα να δω αυτά που βλέπουν και θαυμάζουν. Όμως, συνήθως, ύστερα από λίγο συνειδητοποιώ ότι έχουν δίκιο».

Θέλετε να μου δώσετε ένα παράδειγμα; «Δεν θα ήθελα να πω. Υπάρχουν καλλιτέχνες που έχω θαυμάσει για την τεχνική τους και τη σημασία που δίνουν στη λεπτομέρεια. Η λεπτομέρεια, νομίζω, δεν είναι χαρακτηριστικό της νέας γενιάς. Ζει με ταχύτητα μέσα από τα μέσα δικτύωσης και όπως σκρολάρει σε οθόνες, έτσι και στη ζωή επιθυμεί το γρήγορο, το

Η συλλογή λειτουργεί σαν σταθμοί στο μυαλό μου, σημεία αναφοράς που με κάνουν να επιστρέφω σε σκέψεις και επιλογές που έχω κάνει. Ποιήλα έργα μου θυμίζουν τις σχέσεις που έχω αναπτύξει με καλλιτέχνες, τις συναντήσεις μας, τις ανταλλαγές απόψεων. Όλη αυτή η διαδικασία είναι ένας διαρκής διάλογος

άμεσο, την έντονη εντύπωση της στιγμής. Θαυμάζω όμως τη λεπτομέρεια στο έργο του Παναγιώτη Λουκά. Έχουμε παρακολουθήσει στενά την πορεία του, όπως και εκείνη της Μαλβίνας Παναγιωτίδη και του Γιάννη Βαρελά. Τρέφω μεγάλη αγάπη για το έργο τους, αλλά και για τους ίδιους. Είναι σαν παιδιά μου».

Σε άλλους χώρους θα δείξετε τη συλλογή σας, όπως συνέβη τώρα με την περίπτωση του πάρκινγκ; «Δεν το αποκλείουμε. Το πάρκινγκ είχε τεράστια επισκεψιμότητα και χαίρομαστε πολύ γι' αυτό. Λέγαμε: "Ποιος θα έρθει στο γκαράζ;" και τελικά ήρθε πολύς κόσμος. Αυτό μας ενθαρρύνει να συνεχίσουμε με αυτό που έχουμε σκεφτεί και ονειρευτεί, να μοιραζόμαστε περισσότερα με τον κόσμο».

Πώς πιστεύετε ότι αυτή η κίνησή σας θα επηρεάσει την εγχώρια εικαστική σκηνή; «Δεν είναι ο σκοπός μου να επηρεάσω. Ο σκοπός μου είναι να συμβάλω και να προσθέσω μια ακόμα ευκαιρία στην καλλιτεχνική σκηνή, μια εναλλακτική για να δει ο κόσμος τέχνη. Οποιος το επιθυμεί δηλαδή».

Πιστεύετε ότι είναι μια ευθύνη της συλλέκτριας ή του συλλέκτη; «Εγώ προσωπικά πάντα είχα αυτή την αίσθηση της ευθύνης, ότι έχω αυτά τα έργα στα χέρια μου και οφείλω να τα μοιραστώ. Το έχω κάνει μέχρι σήμερα με δανεισμούς για εκθέσεις σε μουσεία και ιδρύματα. Ψάχνουμε πάντα έναν τρόπο να οργανώσουμε τη συλλογή έτσι ώστε να είναι επισκέψιμη και προσβάσιμη. Το Διαδίκτυο μας προσφέρει αυτή τη δυνατότητα, και επιτέλους καταφέραμε να δημιουργήσουμε έναν χώρο. Έχουμε δύο τρόπους να πλησιάσουμε τον κόσμο, και έναν τρίτο μέσω εκθέσεων. Είδα τώρα στο γκαράζ ότι πολλοί από τους καλλιτέχνες βρίσκονταν στον χώρο καθημερινά, παρατηρούσαν πώς αντιδρούσε ο κόσμος στα έργα, συνομιλούσαν μαζί του. Βλέπω τη χαρά που νιώθουν οι δημιουργοί όταν τα έργα τους βγαίνουν στην επιφάνεια, αλλά και όταν συνυπάρχουν με έργα παλαιότερων εικαστικών. Είναι πολύ σημαντικό. Το χαίρομαι κι εγώ μαζί τους».

Ποια είναι η χαρά που αντλείτε από τη συλλογή και την έκθεσή της, η οποία είναι μόνο δική σας; «Η συλλογή είναι σαν μια βιογραφία. Κάθε φορά που βλέπω τα έργα, θυμάμαι και κάτι διαφορετικό. Ανακαλώ τις σχέσεις, τις στιγμές, τις συζητήσεις. Αντλώ χαρά όταν ανακαλύπτω πως ένα έργο συνδέεται με ένα άλλο, πως υπάρχει ένας διάλογος μεταξύ τους. Η συλλογή λειτουργεί σαν σταθμοί στο μυαλό μου, σημεία αναφοράς που με κάνουν να επιστρέφω σε σκέψεις και επιλογές που έχω κάνει. Πολλά έργα μου θυμίζουν τις σχέσεις που έχω αναπτύξει με καλλιτέχνες, τις συναντήσεις μας, τις ανταλλαγές απόψεων. Όλη αυτή η διαδικασία είναι ένας διαρκής διάλογος – σαν να μιλάω με το ίδιο μου το μυαλό. Και μέσα από αυτό βρίσκω χαρά, ικανοποίηση, μια αίσθηση πληρότητας. Μια αγαλλίαση».